

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA

**MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KATIBA NA
SHERIA KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA MAREKEBISHO YA SHERIA
MBALIMBALI (NA. 2) WA MWAKA 2021 (*THE WRITTEN LAWS
MISCELLANEOUS AMENDMENTS) ACT, (NO. 2) 2021*)**

(Imetolewa chini ya Kanuni ya 99(5))

SEPTEMBER, 2021

YALIYOMO

1.0	UTANGULIZI	1
1.1	Hatua ya kupokea Maoni ya Wadau	2
1.2	Sheria Zinazopendekezwa Kufanyiwa Marekebisho	3
2.0	UCHAMBUZI WA MUSWADA	4
2.1	Mantiki ya Maudhui ya Marekebisho yanayopendekezwa kwa kila Sheria.....	4
2.1.1	Sheria ya Mwakili, Sura ya 341 (<i>The Advocates Act, Cap.341</i>).....	4
2.1.2	Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108 (<i>The Birth and Deaths Registration Act, Cap.108</i>);.....	5
2.1.3	Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213 (<i>The Business Names (Registration) Act, Cap 213</i>);	5
2.1.4	Sheria ya Usafiri wa Anga, Sura ya 80 (<i>The Civil Aviation Act, Cap. 80</i>);6	
2.1.5	Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 (<i>The Companies Act, Cap. 212</i>);	7
2.1.6	Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (<i>The Environmental Management Act, Cap.191</i>);	8
2.1.7	Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1 (<i>The Interpretation Act, Cap.1</i>); ..	8
2.1.8	Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216 (<i>The Land Disputes Courts Act, Cap.216</i>);	9
2.1.9	Sheria ya Mahakama za Hakim, Sura ya 11(<i>The Magistrates' Courts Act, Cap. 11</i>);	10
2.1.10	Sheria ya Uendeshaji Bunge, Sura ya 115 (<i>The National Assembly (Administration) Act Cap. 115</i>);	11
2.1.11	Sheria ya Utalii, Sura ya 65 (<i>The Tourism Act Cap.65</i>);	11
2.1.12	Sheria ya Alama za Biashara na Huduma, Sura ya 326 (<i>The Trade and Service Marks Act, Cap.326</i>).....	12
2.2	Masuala Mahsusni ya Kiuchambuzi yaliyobainika.....	12
3.0	MAONI NA USHAURI WA KAMATI.....	15
3.1	Masuala Mahsusni (<i>Special Issues</i>).....	15
3.2	Dosari za kiuandishi.....	19
3.3	Maoni na Ushauri wa Jumla	19
4.0	HITIMISHO	21

**MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
KATIBA NA SHERIA KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA
MAREKEBISHO YA SHERIA MBALIMBALI (NA. 2) WA MWAKA
2021 (*THE WRITTEN LAWS MISCELLANEOUS AMENDMENTS*)
ACT, (NO. 2) 2021)**

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu ya Kanuni ya 99(5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, naomba kuwasilisha Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kuhusu Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 2) wa Mwaka 2021 (*The Written Laws Miscellaneous Amendments*) Act, No.2 of 2021).

Mheshimiwa Spika, Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 2) wa Mwaka 2021 (*The Written Laws Miscellaneous Amendments*) Act, (No. 2)2021 ulisomwa Bungeni Mara ya kwanza tarehe 12 Februari, 2021 wakati wa Kikao cha Tisa cha Mkutano wa Pili wa Bunge wa Bunge la Kumi na Mbili.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 97(1) ikisomwa pamoja na Kanuni ya 136(14) na Kifungu cha 7(1) (b) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge uliuleta Muswada huo kwenye Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria ili ufanyiwe uchambuzi na kujadiliwa mapema

iwezekanavyo. Naomba kulijulisha Bunge lako tukufu kuwa Kamati iliujadili Muswada huu kwa kuzingatia Kanuni za Kudumu za Bunge.

Mheshimiwa Spika, kutokana na maudhui na umuhimu wa Muswada huo Kamati iliwaalika Wadau mbalimbali kwa ajili ya kutekeleza matakwa ya Kanuni ya 97(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Hivyo, Jumla ya Taasisi Saba zisizokuwa za Kiserikali (CSOs) ziliwakilishwa na jumla ya Watendaji Arobaini ambao walifika mbele ya Kamati tarehe 19 Agosti, 2021 kwa ajili ya kutoa maoni yao kuhusu Sheria mbalimbali zinazopendekezwa kurekebisha na Muswada huu. Majina ya taasisi hizo yamebainishwa katika taarifa hii.

1.1 **Hatua ya kupokea Maoni ya Wadau**

Mheshimiwa Spika, kama nilivyotangulia kubainisha hapo juu, Kamati ilipima na kubaini umuhimu wa maoni ya Wadau mbalimbali wanaoguswa na Muswada huu, na hivyo, kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 97(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, na kwa kushirikiana na Ofisi ya Katibu wa Bunge, taasisi Kumi zisizo za kiserikali zilitumiwa barua za Mialiko ambapo Jumla ya Watendaji Arobaini (40) kutoka taasisi sita(6) zilizothibitisha kushiriki, walifika mbele ya Kamati kwa ajili ya kuwasilisha maoni yao. Majina ya Taasisi hizo ni:-

- (i) Chama cha Wanasheria Tanganyika (*Tanganyika Law Society*;
- (ii) Kituo cha Sheria na Haki za Binadamu (*Legal and Human Rights Centre*)-LHRC;
- (iii) TWaweza;
- (iv) HAKI RASLIMALI;
- (v) Tanzania Mobile Network Operatators; na
- (vi) *Tangible Initiatives For Local Development (TIFLD)*.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwashukuru wadau wetu wote kwa ushiriki wao pamoja na maoni yao yenye tija ambayo yameiwezesha Kamati kupambanua masuala ya msingi katika kuchambua na kushauri ipasavyo kuhusu maeneo mbalimbali yenye kuhitaji maboresho kwenye Muswada huu.

1.2 **Sheria Zinazopendekezwa Kufanyiwa Marekebisho**

Mheshimiwa Spika, Mtoa Hoja alieleza Kamati Kuwa, Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali (Na. 2) wa Mwaka 2021 unapendekeza kufanya marekebisho katika Sheria Kumi na Mbili (12) kwa lengo la kurahisisha utekelezaji madhubuti wa Sheria hizo na kuondoa upungufu uliojitokeza wakati wa utekelezaji wake.

Mheshimiwa Spika, Sheria zinazopendekezwa kufanyiwa marekebisho kupitia Muswada huu ni kama ifuatavyo-

- i. Sheria ya Mwakili, Sura ya 341 (*The Advocates Act, Cap.341*);
- ii. Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108 (*The Birth and Deaths Registration Act, Cap.108*);
- iii. Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213 (*The Business Names (Registration) Act, Cap 213*);
- iv. Sheria ya Usafiri wa Anga, Sura ya 80 (*The Civil Aviation Act, Cap. 80*);
- v. Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 (*The Companies Act, Cap. 212*);
- vi. Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (*The Environmental Management Act, Cap.191*);
- vii. Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1 (*The Interpretation Act, Cap.1*);
- viii. Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216 (*The Land Disputes Courts Act, Cap.216*);

- ix. Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11 (*The Magistrates' Courts Act, Cap. 11*);
- x. Sheria ya Uendeshaji Bunge, Sura ya 115 (*The National Assembly (Administration) Act Cap. 115*);
- xi. Sheria ya Utalii, Sura ya 65 (*The Tourism Act Cap.65*);
- xii. Sheria ya Alama za Biashara na Huduma, Sura ya 326 (*The Trade and Service Marks Act, Cap.326*)

2.0 UCHAMBUZI WA MUSWADA

2.1 Mantiki ya Maudhui ya Marekebisho yanayopendekezwa kwa kila Sheria

Mheshimiwa Spika, kwa madhumuni ya kuliwezesha Bunge lako Tukufu kufuatilia ipasavyo mantiki ya marekebisho yanayopendekezwa, naomba kubainisha kwa ufupi maudhui ya marekebisho kwa kila Sheria inayoguswa na Muswada huu kama ifuatavyo:-

2.1.1 Sheria ya Mawakili, Sura ya 341 (*The Advocates Act, Cap.341*)

Mheshimiwa Spika, Muswada unapendekeza kufanya marekebisho katika Sheria ya Mawakili, Sura ya 341 kwa lengo la kuanzisha Kamati za Maadili za Mawakili katika ngazi ya Mkoa. Kwa mujibu wa marekebisho haya, Kamati hizi zitakuwa zinapokea malalamiko ya mwananchi anayemlalamikia Wakili kwa ukiukwaji wa maadili katika ngazi ya Mkoa. Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati hizi zitasikiliza maombi ya Wakili kujitoa katika rejesta ya Mawakili; maombi ya mwananchi kumtoa wakili katika rejesta ya Mawakili au tuhuma za utovu wa nidhamu kwa wakili na namna ya kuwezesha rufaa kutoka ngazi ya Kamati za Mkoa kuweza kusikilizwa na Kamati ya Maadili ya Taifa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kutambua umuhimu wa marekebisho hayo, uchambuzi umebaini baadhi ya dosari katika uratibu wa Kamati za Maadili za Mawakili katika ngazi ya Mkoa na hivyo kushauri maboresho kama yalivyobainishwa kwenye taarifa hii na katika Jedwali la Marekebisho ambalo ni sehemu ya taarifa hii.

2.1.2 **Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108 (*The Birth and Deaths Registration Act, Cap.108*);**

Mheshimiwa Spika.

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108, yanahusu kuwezesha mjane/mgane, mtoto au ndugu wa marehemu kuweza kuchukuwa cheti cha kifo cha marehemu. Aidha, marekebisho haya yanapendekeza kuanzisha mfumo wa usajili wa vizazi na vifo kwa njia ya kieletroniki, kwa lengo la kuwezesha ushirikiano na ubadilishanaji wa taarifa baina ya mifumo mingine ya usajili na utambuzi katika Taasisi nyingine za Serikali.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kutambua umuhimu wa nia ya Serikali katika kutaka kurahisisha utaratibu wa upatikanaji na uchukuaji wa cheti cha Marehemu, uchambuzi wa ulikwenda mbali kwa kubaini baadhi ya mianya ambayo isipodhibitiwa na marekebisho haya inaweza kusababisha cheti cha Marehemu kuchukuliwa na ndugu au mtoto au mjane/mgane asiyekusudiwa, hasa kwa kuzingatia ukweli kuwa, mifumo yetu ya kifamilia imetofautiana sana. Hivyo, Kamati imeshauri maboresho kwenye sehemu hii ya Muswada kama yanavyobainishwa katika taarifa hii na kwenye Jedwali la Marekebisho.

2.1.3 **Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213 (*The Business Names (Registration) Act, Cap 213*);**

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213 yanahusu kuongeza vigezo vya usajili kwa wanaosajili majina ya biashara, kuongeza adhabu kwa makosa ya kushindwa kuwasilisha taarifa

kwa Msajili atakapozihitaji au kutoa taarifa za uwongo, kuanzisha rejesta ya majina ya biashara ambayo itakuwa na namba ya usajili wa kila biashara iliyosajiliwa na kumuwezesha Waziri kutunga kanuni kuhusu utaratibu wa usajili wa majina ya biashara kwa kutumia mtandao.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kutambua nia njema ya Serikali katika kuanzisha mfumo mwepesi wa kimtandao katika usajili wa majina ya Biashara, uchambuzi ulibaini kukosekana kwa kiwango cha adhabu ya chini kunaweza kuchochea vitendo vya rushwa kwa watoa haki, hasa kesi itakapofikishwa Mahakamani. Maoni ya Kamati ni kuwa, uandishi wa Sheria kuhusu masuala ya adhabu na tozo uwekwe bayana mbele ya Kamati kwa ajili ya kuliwezesha Bunge kupendekeza adhabu na tozo zenye kuendana na uhalisia wa maisha ya Mtanzania anayekusudiwa katika utekelezaji wa Sheria inayohusika. **Hivyo, Kamati imeshauri maboresho katika sehemu hii kama ilivyobainishwa katika taarifa hii na katika Jedwali la Marekebisho.**

2.1.4 **Sheria ya Usafiri wa Anga, Sura ya 80 (*The Civil Aviation Act, Cap. 80*);**

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria ya Usafiri wa Anga, Sura ya 80 yanatokana na mabadiliko katika usafiri wa anga ili kukidhi viwango vya kimataifa. Hivyo, pamoja na mambo mengine muhimu, marekebisho haya yanapendekeza kuanzisha Kamati ya Usalama wa Anga ya Taifa ambayo itakuwa na jukumu la kuratibu na kushauri masuala ya usalama wa anga Serikalini na katika vyombo vingine vya Kimataifa. Aidha, maboresho yanapendekeza kumpa Waziri mamlaka ya kutunga kanuni baada ya kushauriana na Mamlaka kuhusu kuanzisha programu ya kuzuia matukio hatarishi na ajali za ndege. Hii ni pamoja na Mamlaka kuongezewa jukumu la kusimamia matumizi ya ndege zisizo na rubani na usafirishaji wa mizigo hatarishi kwa njia ya anga.

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanalenga kukidhi viwango na masharti mengine ya Kimataifa ambapo yataiwezesha Mamlaka kuingia makubaliano ya kiutendaji na Mamlaka ya nchi nyingine. Makubaliano hayo yatasajiliwa katika Shirika la Anga Duniani.

Marekebisho haya yataiwezesha Mamlaka kuingia makubaliano ya kimkataba na nchi nyingine kwa masharti yasiyokinzana na Mkataba wa Usafiri wa Anga wa Chicago kwa kuruhusu nchi hiyo kufanya ukaguzi kwa ndege za Tanzania zinazofanya biashara na nchi hiyo au nchi inayofanya biashara na Tanzania.

Pia maboresho haya yataiwezesha Mamlaka kuwa na uwezo kuzuia urushaji wa ndege zisizo na rubani katika anga la Tanzania bila kibali cha Mamlaka kwa lengo la kuongeza udhibiti wa usalama wa Taifa na Watu wake katika anga la Tanzania.

2.1.5

Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 (*The Companies Act, Cap. 212*);

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 yanahusu kuongeza vigezo kwa mtu wakati wa usajili wa kampuni, na kuzuia usajili wa mtu aliyewahi kutiwa hatiani kwa makosa ya utakatishaji wa fedha, ufadhili wa ugaidi, biashara ya binadamu, biashara ya madawa ya kulevya au makosa yanayohusiana na hayo. Aidha, marekebisho haya yatamuwezesha Msajili kujua wanahisa wa kampuni waliopo katika kipindi hicho kuweka utaratibu wa kuwasilisha nakala moja ya makubaliano au maazimo kwa njia ya kielektroniki badala ya mbili kwa njia ya kawaida, utaratibu uliokuwa unatumika hapo awali. Lengo likiwa ni kukidhi mfumo wa usajili kwa njia ya kielektroniki.

Mheshimiwa Spika, maudhui mengine ya marekebisho haya ni pamoja na kuweka masharti na vigezo vya mtu ambaye anaweza kuteuliwa na wakurugenzi kuwa Katibu wa kampuni ya Umma pamoja na kumuwezesha mtu mwenye umri wa miaka kumi na nane au zaidi kuwa na sifa ya kuwa mkurugenzi wa kampuni, awali ilikuwa ni miaka ishirini na moja.

Aidha, marekebisho haya yanapendekeza kuwaruhusu watu wenye umri zaidi ya miaka sabini kuweza kuteuliwa kuwa wakurugenzi wa makapuni. Pia, marekebisho yanapendekeza kumpa waziri mamlaka baada ya kushauriana na Waziri mwenye dhamana ya fedha kusamehe adhabu zinazotokana na ucheleweshwaji wa uwasilishaji wa nyaraka wakati wa kuhuisha

taarifa za kampuni. Kwa sasa Sheria haina masharti ya utoaji wa msamaha kwa watu waliochelewa kuwasilisha taarifa za uhuwishaji.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, mapendekezo ya Ibara ya 30 yanatoa mamlaka mapana kwa Waziri bila kubainisha udhibiti wa mamlaka hayo. Hivyo, ni maoni ya Kamati kuwa, mamlaka hayo yanaweza kuwanyima baadhi ya watu haki za msingi za kujitafutia kipato.

2.1.6 **Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (The Environmental Management Act, Cap.191);**

Mheshimiwa Spika, sheria hii ilitungwa kwa lengo la kuweka muundo wa kisheria na taasisi kwa ajili ya usimamizi endelevu wa mazingira katika kutekeleza Sera ya Taifa ya Mazingira. Hivyo, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria hii yanahusu kifungu cha 194 cha Sheria ambapo inapendekezwa kuweka utaratibu wa ufililishaji wa makosa na namna ya uchukuaji wa mali za mtuhumiwa wakati wa ufililishaji.

2.1.7 **Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1 (The Interpretation Act, Cap.1);**

Mheshimiwa Spika, marekebisho katika Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1 yanahusu **Ibara ya 44** inayopendekeza kurekebisha kifungu cha 54 cha Sheria, ili kumruhusu Katibu Mkuu kutekeleza majukumu ya Bodi pale ambapo Bodi hizo zinakuwa zimevunjwa. Awali Sheria iliweka ukomo kwa Katibu Mkuu kutekeleza majukumu ya Bodi kwa kipindi kisichozidi miezi kumi na mbili (12) toka pale ambapo Bodi itakuwa imevunjwa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, marekebisho yanayopendekezwa yanaondoa ukomo wa Katibu Mkuu kutekeleza majukumu ya Bodi pale ambapo Bodi inakuwa haijateuliwa, pasipo kutoa sababu au madhumuni ya marekebisho hayo kwa kuwa hoja hiyo ilifanyiwa maamuzi na Bunge mwaka 2019.

Aidha, kwa kuwa, awali Kamati ilibaini kuwa, maelezo ya Serikali yalikuwa hayajabainisha Sababu za kurekebisha mtazamo wa Bunge kuhusu uwepo wa ukomo wa muda kwa Makatibu wakuu kutekeleza majukumu ya Bodi pale Bodi hizo zinapokuwa hazipo, ***hivyo, baada ya majadiliano ya kina baina ya kamati na Serikali, sehemu hii ya Muswada imeondolewa ili maudhui ya Kifungu hiki yabaki kama yalivyo kwasasa.***

2.1.8 **Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216**
(The Land Disputes Courts Act, Cap.216);

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216 yanahusu kuweka utaratibu wa Mabaraza ya Kata kusuluhisha migogoro ya ardhi ndani ya siku thelathini na endapo yatashindwa mlalamikaji anaweza kuwasilisha malamiko yake katika Baraza la Ardhi na Nyumba la Wilaya. Aidha, jukumu la kuamua mashauri katika Mabaraza ya Kata limeondolewa na badala yake Baraza limebaki na jukumu la kusuluhisha migogoro ya ardhi.

Mheshimiwa Spika, marekebisho mengine katika sheria hii yanahusu uteuzi na muhula wa kushika nafasi kwa wenyevidi wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya uwe wa ajira za kudumu kwa mujibu wa Sheria ya Utumishi wa Umma ambapo hapo awali walikuwa wanaajiriwa kwa mikataba ya muda mfupi kwa kipindi cha miaka mitatu (3), pamoja na kuanzisha Kamati ya Uteuzi na Nidhamu ya kuwateuwa Madalali wa Mahakama za Migogoro ya Ardhi.

2.1.9 **Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11(*The Magistrates' Courts Act, Cap. 11*);**

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa katika Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11 yanahusu kuruhusu Mawakili wa kujitegemea na wale wa Serikali kuwawakilisha wateja wao kwenye Mahakama za Mwanzo ambazo zinasimamiwa na Mahakimu Wakazi wenye shahada. Aidha, marekebisho haya pia yanapendekeza kuwandoa wazee wanaotoa ushauri katika Mahakama za mwanzo (*Assessors*) kwasababu za uwepo wa Mahakimu wenye shahada ya Sheria pamoja na uwepo wa uwakilishi wa Mawakili.

Mheshimiwa Spika, kutokana na maudhui hayo, Kamati ilibaini mambo mawili ya mjadala kuhusiana na marekebisho haya. Mambo hayo ni:-

- a) Uanzishwaji wa mfumo wa utoaji haki wenye kuruhusu haki ya uwakilishi wa Mawakili katika mahakama za Mwanzo. Hatua hiyo inapongezwa kwakuwa imezingatia ushauri wa Kamati wa muda mrefu kuhusu upatikanaji wa haki ya uwakilishi katika Mahakama za Mwanzo. Hivyo, maoni ya Kamati ni kuwa, utekelezaji wa marekebisho hayo utasogeza karibu huduma za utoaji haki kwa wananchi wengi zaidi katika ngazi za Vijiji, kata na tarafa zenye huduma za mahakama za mwanzo, hali ambayo itarahisisha utoaji haki nchini; na
- b) Kuondoa mfumo uliopo kwasasa unaoruhusu uwepo wa Wazee washauri wa Mahakama, ambapo mfumo huo wa sasa unaruhusu Wazee hao kuendelea kuwepo mahakamani hata pale wanapokuwa hawahitajiki kwa kuzingatia aina ya shauri lililopo mahakama.

Hata hivyo, uchambuzi ulibaini dosari kuwa, mfumo unaopendekezwa haujaweka sharti la kuitaka Mahakama kuwarejesha Wazee washauri pale kunapokuwa na shauri lenye kuhitaji ushauri wao. Hivyo, maoni ya Kamati ni kuwa:-

- (i) Kubainishwe mfumo mpya wa kisheria utakaoendelea kuwatumia Wazee washauri wa Mahakama kwa kuzingatia

ukweli kuwa, kwenye baadhi ya maeneo ya nchi yetu Wazee hao walikuwa bado ni wa muhimu kwa usuluhishi wa migorogoro hususan inayohusu mirathi na ndoa yenye kutokana na misingi ya Mila, desturi na imani za dini na kwa kuzingatia uelewa wa Wananchi wetu walio wengi ambao hawana uelewa wa kutosha kuhusu mifumo ya kisheria na taratibu zake; na

(ii) Kuandaliwe utaratibu wa kiutendaji wa kuwalipa haki zao Wazee washauri wa Mahakama ambao watakoma utumishi wao kutokana na kuanza utekelezaji wa marekebisho ya Sheria hii.

2.1.10 Sheria ya Uendeshaji Bunge, Sura ya 115 (*The National Assembly (Administration) Act Cap. 115*);

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanapendekeza kurekebisha Kifungu cha 16(3) cha Sheria ya Uendeshaji Bunge, Sura ya 115 kwa lengo la kumpa mamlaka Mwenyekiti Tume ya Utumishi wa Bunge kuweza kuendelea kutekeleza majukumu ya Tume hata baada ya Bunge kuvujwa, na hivyo kuondoa ombwe la kisheria lililokuwepo ili kutokwamisha shughuli za Muhimili wa Bunge wakati Tume haipo.

2.1.11 Sheria ya Utalii, Sura ya 65 (*The Tourism Act Cap.65*);

Mheshimiwa Spika, marekebisho katika Sheria ya Utalii, Sura ya 65 yanapendekeza kuainisha utaratibu wa maombi ya shughuli au kituo cha utalii kwa Mkurugenzi. Aidha, maboresho yanapendekezwa kwenye mfumo wa utoaji leseni ambao ulikuwa unasimamiwa na Bodi na sasa utakuwa unasimamiwa na Mkurugenzi wa Utalii. Lengo la maboresho haya ni ili kuenenda na ukuaji wa sekta ya utalii ambapo kwa sasa utoaji wa leseni unafanyika kielektroniki. Hii ni pamoja na kumpa mamlaka Mkurugenzi wa Utalii ya upangaji madaraja kwenye huduma za malazi na shughuli za utalii pale atakapoona nafaa bila kuletewa maombi.

2.1.12 **Sheria ya Alama za Biashara na Huduma, Sura ya 326 (*The Trade and Service Marks Act, Cap.326*)**

Mheshimiwa Spika, Marekebisho katika Sheria ya Alama za Biashara na Huduma, Sura ya 326, yanapendekeza kumruhusu afisa kuweza kugonga mihuri na kuweka saini kwa njia ya kielektroniki. Aidha, marekebisho yanapendekeza utaratibu mpya wa uwasilishaji wa nyaraka kwa Msajili kwa njia nyingine isiyo ya makaratasi, ikiwemo kuongeza maeneo ambayo Waziri anaweza kuyatunvia Kanuni kwa ajili ya kufanikisha utekelezaji wa Sheria hii.

2.2 **Masuala Mahsusni ya Kiuchambuzi yaliyobainika**

Mheshimiwa Spika, kwa lengo la kuliwezesha Bunge lako Tukufu kubaini maeneo ya kisheria yenye hoja mahsusni kwa ajili ya kushauri ipasavyo, Kamati ilichambua na Kujadili jumla ya Ibara 83 zilizo kwenye Muswada huu na kubaini **Jumla ya masuala sita (6) kwenye Sheria sita (6) kati ya 12** zinazorekebisha katika Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, baada ya majadiliano ya kina baina ya Serikali na Kamati, suala la Sita (6) ambalo awali lilihusu kuondoa Ukomo wa Makatibu Wakuu kuendelea kutekeleza majukumu ya Bodi pale ambapo Bodi hizo zinakuwa hazipo, yaliyopendekezwa katika **Sheria ya Tafsiri ya Sheria, Sura ya 1 (*The Interpretation Act, Cap.1*)**, **Sehemu hiyo imeondolewa na hivyo suala hilo halitokuwa sehemu ya hoja za Kamati kwa mujibu wa taarifa hii.**

Mheshimiwa Spika, naomba niwasilishe **Masuala Mahsusni Matano (5)** ambayo ni vyema Bunge likayapima ili yazingatiwe wakati wa kupitisha Muswada huu. Masuala hayo ni:-

- a) Kamati za Maadili za Mawakili za Mikoa zinazopendekezwa kuanzishwa kwenye **Sheria ya Mawakili, Sura ya 341 (*The Advocates Act, Cap.341*)**, zimepewa mamlaka sawa na Kamati ya Taifa (*National Advocates Committee*) katika utoaji wa adhabu kwa Mawakili ikiwemo adhabu ya kumwondoa Wakili kwenye rejesta ya Mawakili. Hivyo,

sheria imetengeneza mazingira ya matumizi mabaya ya mamlaka kwa Kamati za Mikoa hali ambayo inaweza kuathiri ajira za Mawakili;

- b) Marekebisho yanyopendekezwa katika **Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108** (*The Birth and Deaths Registration Act, Cap.108*); hayajabainisha nani atapewa kipaumbele zaidi kwa wanafamilia wanaotakiwa kuchukua cheti cha Kifo cha Marehemu. Na hivyo, kuacha ombwe la kisheria kuhusu nani atapewa kipaumbele cha kuchukua hicho cheti kati ya mwenza ,au watoto au ndugu wengine wa marehemu **na kama ni mtoto je ni mtoto wa ndani ya ndoa au nje ya ndoa au wa kulea**, hali ambayo inaweza kusababisha mitafaruku kwenye familia wakati wa utekelezaji wa Sheria hii.
- c) Adhabu zinazopendekezwa kwenye **Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213** (*The Business Names (Registration) Act, Cap 213*); hazijawekewa kiwango cha chini. Hali hiyo, kwanza inaweza ikasababisha utoaji wa adhabu tofauti kwa watu wawili au zaidi waliofanya kosa linalofanana lakini pia mazingira hayo ya kisheria yanaweza kuchochea vitendo vya rushwa kwa watoa haki.
- d) Pendekezo la kuwandoa wazee wanaotoa ushauri katika Mahakama za mwanzo (*Assessors*) kwasababu za uwepo wa Mahakimu wenye shahada ya Sheria pamoja na uwepo wa uwakilishi wa Mawakili inayopendekezwa katika Sheria ya Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11, liliibua mjadala wa kina na hivyo kuhitaji kufanyiwa marekebisho. Aidha, uwepo wa ombwe la kisheria katika mfumo uliopo kwasasa ambao unaruhusu Wazee hao kuendelea kuwepo mahakamani hata pale wanapokuwa hawahitajiki kwa kuzingatia aina ya shauri lililopo mahakama, ni eneo ambalo lilihitaji kuboreshwa ili kuanzisha mfumo rasmi utakaohakikisha ulazima wa

uwepo wa Wazee hao kwenye mashauri yanayohitaji ushauri wao.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kukosa maoni ya wadau wa Sekta ya Sheria wenye kupinga pendekezo hili la Serikali la kuwaondoa wazee washauri katika Mahakama za Mwanzo, uchambuzi wa Kamati pamoja na majadiliano baina ya Kamati na Serikali yalibaini dosari kuwa, mfumo unaopendekezwa na marekebisho haya, haukubainisha mfumo wa kuwarejesha Wazee washauri wa Mahakama pale ambapo kunakuwepo shauri mbele ya mahakama lenye kuhitaji ushauri wao. Hivyo, Kamati ilishauri marekebisho yafuatayo:-

(i) Sheria ibainishe mfumo mpya wa kisheria na kiuratibu utakaoendelea kuwatumia Wazee washauri wa Mahakama kwa kuzingatia ukweli kuwa, kwenye baadhi ya maeneo ya nchi yetu Wazee hao walikuwa bado ni wa muhimu kwa usuluhishi wa migorogoro hususan inayohusu mirathi na ndoa yenye kutokana na misingi ya Mila, desturi na imani za dini na kwa kuzingatia uelewa wa Wananchi wetu walio wengi ambao hawana uelewa wa kutosha kuhusu mifumo ya kisheria na taratibu zake; na

(ii) Serikali iandae utaratibu wa kuwalipa haki zao Wazee washauri wa Mahakama ambao watakoma utumishi wao kutokana na kuanza utekelezaji wa marekebisho ya Sheria hii.

e) Waziri amepewa mamlaka mapana katika kupendekeza makosa mengine yenye kuendana na makosa yanayotajwa chini ya **Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 (The Companies Act, Cap 212)**, kupitia Kanuni atakazotunga. Marekebisho hayo yanampa Mamlaka Waziri yasiyomhusu, hatua ambayo ikiruhusiwa inaweza kutumiwa vibaya katika kuwanyima baadhi ya watu haki za msingi za kujitafutia kipato halali kupitia biashara za Makampuni. **Maoni ya Kamati ni kuwa, Bunge linayo dhima kuhakikisha sheria zinazotungwa zisitoe mwanya wa kuathiri**

ustawi wa Jamii kwa kutoa Mamlaka mapana kwa Mawaziri ya kubuni makosa bila ukomo na pasipokubainisha misingi ya makosa hayo.

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, kama nilivyoeleza katika sehemu ya Maudhui na uchambuzi wa Muswada, Kamati inakubaliana na mependekezo ya marekebisho katika Muswada huu, kwa kuwa yana lengo la kuondoa mapufungu yaliyobainika wakati wa utekelezaji wa sheria hizo.

Hata hivyo, wakati wa uchambuzi, Kamati imebaini **Jumla ya masuala ya msingi Kumi na Moja (11) na Jumla ya dosari tano (5) za kiuandishi na Kiuchapaji**, ambapo Kamati ilishauri ipasavyo na wakati wa Kikao cha pamoja na Serikali cha tarehe 23 Agosti, 2021, Serikali iliridhia ushauri wa Kamati na hivyo kuzingatia marekebisho hayo kama yanavyoonekana kwenye Jedwali la Marekebisho, ambalo ni sehemu ya taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, pamoja na maelezo hayo ya awali, naomba kuwasilisha maoni ya Kamati kama ifuatavyo:-

3.1 Masuala Mahsus (Special Issues)

a) Sheria ya Mwakili, Sura ya 341 (The Advocates Act, Cap.341);

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Kamati inashauri Bunge liliridhie marekebisho yafuatayo:-

- (i) Katika ibara ya 7 inayopendekeza marekebisho ya kuongeza kifungu kipya cha 4A katika Sheria inayoanzisha Kamati ya Maadili ya Mwakili ya Mkoa kamati inashauri neno "*Ethics*" liondolewe katika

- kamati hizo, au neno "*Ethics*" liongezwe katika Kamati ya Taifa kwa lengo kuakisi jina linalotumika na Kamati ya Taifa lilandane na Kamati za Mkoa;
- (ii) Mtumishi wa Umma atakayeteuliwa kuwa Katibu wa kamati za Mawakili za Mkoa awe na taaluma ya Sheria ili aweze kuelewa masuala yanayojadiliwa na Kamati ya Mawakili;
 - (iii) Utaratibu wa kumpata Mwenyekiti na wajumbe wa Kamati inapotokea hawapo ufafanuliwe vizuri ili kuziba ombwe la kisheria wakati wa utekelezaji wa marekebisho hayo;
 - (iv) Kamati za Mawakili za Mkoa zisiwe na uwezo wa kutoa adhabu ya kumtoa Wakili katika rejesta ya Mawakili, badala yake Kamati hizo zibakie na Jukumu la kupendekeza adhabu kwenye Kamati ya Mawakili ya Taifa ili kudhibiti matumizi mabaya ya mamlaka yanayoweza kuathiri ajira za Mawakili; na
 - (v) Ibara ya 4A(5) iainishie utaratibu utakaotumiwa na Katibu wa Kamati ya Mawakili ya Mkoa kuwasilisha malalamiko kwa Jaji Mfawidhi wa Mkoa ili kuepuka mlolongo wa malalamiko na kuchelewesha haki kwa mtuhumiwa.

**b) Sheria ya Usajili wa Vizazi na Vifo, Sura ya 108
(The Birth and Deaths Registration Act, Cap.108);**

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Kamati inashauri Bunge liliridhie marekebisho yafuatayo:-

Katika Ibara ya 10 inayopendekeza marekebisho ya kifungu cha 17 cha Sheria, kufuta maneno "if any" na badala yake kuongeza maneno "*if for any reasons the spouse or child are incapable of collecting the death certificate*" ili kubainisha nani atapewa kipaumbele zaidi kwa wanafamilia wanaotakiwa kuchukua cheti cha Kifo cha marehemu na hivyo, kuondoa ombwe la kisheria kuhusu nani atapewa kipaumbele cha kuchukua hicho cheti kati ya mwenzu au watoto au ndugu wengine wa marehemu kwa lengo la kubainisha mfumo wa kumdhibiti mtu asiyetakiwa kuchukua cheti hicho.

c) Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213,

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Kamati inashauri Bunge liliridhie marekebisho yafuatayo:-

Katika Ibara 18 inayopendekeza marekebisho ya kifungu cha 25 cha Sheria ya Usajili wa Majina ya Biashara, Sura ya 213, adhabu ya faini iliyopendekezwa kwa makosa ya jumla iwekewe kiwango cha faini cha chini (*minimum fine*) ili kuepusha mazingira ya *utoaji* wa adhabu tofauti kwa watu wawili au zaidi waliofanya kosa linalofanana lakini pia kuondoa mazingira ya kisheria yanayoweza kuchochea vitendo vya rushwa kwa watoa haki;

d) Sheria ya Makampuni, Sura ya 212 (*The Companies Act, Cap. 212*);

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Kamati inashauri Bunge liliridhie marekebisho yafuatayo:-

- (i) Katika Ibara ya 30 inayopendekeza marekebisho ya kifungu cha 3 cha Sheria, katika kifungu kidogo cha (5) kufuta maneno "*associated with instances of or*" ili kuwakinga wale ambao watahusishwa kuhusika na biashara ya utakatishaji fedha, kufadhili ugaidi, biashara ya usafirishaji wa binadamu, usafirishaji wa madawa ya kulevya ingawa hajahukumiwa Mahakamani ili waweza kufungua kampuni; na
- (ii) Maneno "*or any other related offences as may be prescribed by the Minister*" ya ondolwe kwenye Muswada ama makosa ambayo Waziri atayataja yatamkwe kwenye Sheria ili *kuhakikisha sheria haitoi Mamlaka mapana kwa Waziri, ya kubuni makosa bila ukomo au pasipokubainisha misingi ya kuzingatiwa kwenye sheria mama inayotungwa na Bunge.*

e) Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Kamati inashauri Bunge liliridhie marekebisho yafuatayo:-

Ibara ya 54 ifanyiwe marekebisho kwa kubainisha mfumo mpya wa kisheria utakaoendelea kuwatumia Wazee washauri wa Mahakama pale watakapohitaji, kwa kuzingatia ukweli kuwa, kwenye baadhi ya maeneo ya nchi yetu Wazee hao walikuwa bado ni wa muhimu katika usuluhishi wa migorogoro ya kijamii hususan inayohusu mirathi na ndoa yenye kutokana na misingi ya Mila, desturi na imani za dini na kwa kuzingatia uelewa wa Wananchi wetu walio wengi ambao hawana uelewa wa kutosha kuhusu mifumo ya kisheria na taratibu zake.

**f) Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191
(*The Environmental Management Act, Cap.191*);**

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Kamati inashauri Bunge liliridhie marekebisho yafuatayo:-

Katika Ibara ya 42 inayopendekeza kuongeza kifungu kipyua cha 194 katika kipengele kidogo (5), jukumu la kuwasilisha taarifa kila robo ya mwaka kuhusu makosa yaliyofilishwa kwa Msajili wa Baraza la Rufani la Mazingira (*Environmental Appeal Tribunal*) ni kutoa jukumu ambalo halipo kisheria, na badala yake jukumu hilo apewe Mkurugenzi Mkuu wa Baraza la mazingira ambaye ndiye Mtendaji Mkuu wa Masuala yote ya Mazingira. Maoni ya Kamati ni kuwa, Msajili aliyetamkwa kwenye Sheria ni Msajili wa Baraza la Rufani la Mazingira (*Environmental Appeal Tribunal*) ambaye anateuliwa na Jaji Mkuu kwa kazi maalum ya kulihudumia baraza la Rufani la na siyo Mtendaji wa baraza la Mazingira wa kudumu, hivyo, anaweza asiwe na taarifa sahihi kama ilivyo kwa Mkurugenzi Mkuu wa NEMC kuhusu makosa yote yaliyofilishwa. Hali hiyo ikuruhusiwa, inaweza kuathiri utekelezaji wa marekebisho haya.

3.2 **Dosari za kiuandishi**

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kubaini masuala ya msingi yenye kuhitaji maboresho ya Bunge lako Tukufu, pia ilibaini baadhi ya dosari za kiuandishi kwenye Jumla ya Sheria Tatu ambazo ni:- Sheria ya Mahakama za Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216 (*The Land Disputes Courts Act, Cap.216*) kwenye Ibara ya 51, Sheria ya Mahakama za Hakimu, Sura ya 11(*The Magistrates' Courts Act, Cap. 11*)kwenye ibara ya 55, Sheria ya Utalii, Sura ya 65 (*The Tourism Act Cap.65*) kwenye ibara ya 65 na Sheria ya Alama za Biashara na Huduma, Sura ya 326 (*The Trade and Service Marks Act, Cap.326*)kwenye ibara ya 81.

Mheshimiwa Spika, Serikali ilizingatia marekebisho hayo kwa kuufanyia Marekebisho Muswada huu kwa kila Sehemu na ibara zote zilizobainika kuwa na dosari au changamoto za utekelezaji, kama yanavyoonekana kwenye **Jedwali la Marekebisho** ambalo ni sehemu ya taarifa hii.

3.3 **Maoni na Ushauri wa Jumla**

Mheshimiwa Spika, pamoja na ushauri wa Kamati uliotolewa hapo juu kuhusu masuala ya mahsusi ya kiuchambuzi yaliyobainika katika Muswada huu, pia kupitia mjadiliano ya Wadau pamoja na Serikali, Kamati iliweza kubaini masuala ya kuzingatiwa na Serikali wakati wa kutekeleza Sheria hizi, kama ifuatavyo:-

- a) Serikali ihakikishe inawashirikisha wadau wanohusika na Sheria inayokusudiwa kufanyiwa marekebisho au kutungwa kwa lengo la kuwasilisha Bungeni Miswada ya Sheria yenye mawazo jumuishi na hivyo kuondoa malalamiko ya Wadau kuhusu kutoshirikishwa wakati wa michakato ya maandalizi ya Miswada ya Serikali na hivyo kuepusha ukinzani usiyo kuwa walazima wakati wa utekelezaji wa Sheria hizo;
- b) Serikali kupitia Wizara ya Katiba na Sheria, ishirikiane na Mahakama katika kuhakikisha kuwa, Kanuni zitakazoundwa kuhusu utekelezaji wa Shughuli za

Mahakama za Mwanzo zitoe muongozo rasmi kuhusu namna bora ya kusuluhisha migogoro ya mirathi na ndoa kwa wananchi wengi wenye kusimamiwa na mila na desturi pamoja na imani zao za dini pasipokuathiri misingi ya imani zao ambayo inatokana na Vitabu vitakatifu wanavyoviamini;

- c) Serikali ihakikishe inawalipa haki zao Wazee washauri wa Mahakama ambao watakoma utumishi wao kutokana na kuanza utekelezaji wa marekebisho ya **Sheria ya Mahakama za Hakimu, suara ya 11**;
- d) Serikali kupitia Wizara ya Katiba na Sheria, ihakikishe inaweka utaratibu Mzuri kikanuni katika kudhibiti mfumo wa uchukuaji cheti cha Kifo cha Marehemu ili kuhakikisha cheti hicho kisiangukie kwenye mikono ya mtu ambaye ni hatari kwa ustawi wa familia na wategemezi wa marehemu. Aidha, utekelezaji wa utaratibu huo uzingatie na kuheshimu historia ya maisha, mila, desturi, na imani ya Marehemu na familia yake kwa ujumla wake;
- e) Vyeti vya Mwakili wa Kujitegemea na Waendesha Mashtaka vifanyiwe maboresho kwa kuondoa masharti yalivyo kwasasa yanayowazuia kusimamia kesi kwenye Mahakama za Mwanzo ili kuwezesha utekelezaji wa marekebisho yanayopendekezwa katika Muswada huu; na
- f) Serikali ihakikishe kuwa, viwango vya adhabu na Tozo vinavyopendekezwa kwenye Miswada ya Sheria inayowasilishwa Bungeni, viwe ni viwango vyenye uhalisia wa hali halisi ya Wananchi wetu na vizingatie mazingira ya utekelezaji wake. Hatua hiyo iambatane pia na utoaji wa Mamlaka stahiki kwa Mawaziri na Vyombo vingine, yenye kuzingatia mipaka iliyowekwa Kisheria kwa ajili ya kuzingatia misingi ya utawala bora katika mgawanyo wa mamlaka miongoni mwa mihimili ya Serikali. Maoni ya Kamati ni kuwa, endapo misingi hiyo haitozingatiwa inaweza kuweka mazingira ya kuligombanisha Bunge na Wananchi wake na pia, uzingatiaji huo utaepusha ukinzani

usiokuwa wa lazima wakati wa uchambuzi na utekelezaji wa Sheria hizo.

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine tena naomba nikushukuru sana wewe kwa kuuleta Muswada huu kwenye Kamati ya Katiba na Sheria ili iweze kuufanyia kazi, jukumu ambalo limetekelezwa na Kamati kwa wakati na kwa ufanisi uliokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, namshukuru Mwanasheria Mkuu wa Serikali Mhe. Prof. Aderladus Lubango Kilangi, Mb, Waziri wa Katiba na Sheria, Mhe. Prof. Palamagamba Mwaluko Kabudi (Mb bila kumsahau Ndugu Onorius Njole Mwandishi Mkuu wa Sheria wa Serikali (CPD) kwa ushirikiano wao wa dhati katika kuyafanyia kazi maoni na mapendekezo ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwashukuru Wadau wetu wote waliofika mbele ya Kamati kuwasilisha maoni yao kwaajili ya uboreshaji wa Muswada huo. Hakika, Kamati ilifaidika sana na maoni yao ambayo kwa kiasi kikubwa yaliwajengea uelewa zaidi Wajumbe katika kuchambua Muswada huu na kushauri ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Kwa namna ya pekee kabisa naomba niwashukuru wajumbe wa Kamati ya Katiba na Sheria kwa weledi, uvumilivu, umahiri na kujituma kwao wakati wa kuufanyia kazi Muswada huu na hatimaye kutoa mapendekezo ya msingi ya kuuboresha. Naomba Majina yao yaingizwe kwenye Kumbukumbu rasmi za Bunge (HANSARD) pamoja na taarifa yote hii inayowasilisha maoni ya Kamati. Majina ya Wajumbe hao ni:

1. Mhe. Najma Murtaza Giga, Mb. – **Makamu Mwenyekiti**
2. Mhe. Abdullah Ali Mwinyi, Mb. – Mjumbe
3. Mhe. Emmanuel Adamson Mwakasaka, Mb. – Mjumbe
4. Mhe. Wanu Hafidh Ameir, Mb.-Mjumbe
5. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb.-Mjumbe
6. Mhe. Edward Olelekaita Kisau, Mb -Mjumbe
7. Mhe. Zainabu Athumani Katimba, Mb,-Mjumbe
8. Mhe. Ng’wasi Damas Kamani, Mb,-Mjumbe
9. Mhe. Lemburis Saputu Mollel Noah, Mb, -Mjumbe
10. Mhe. Asha Abdallah Juma, Mb, -Mjumbe
11. Mhe. Elibariki Immanuel Kingu, Mb, -Mjumbe
12. Mhe. Omar Ali Omar, Mb, -Mjumbe
13. Mhe. Suma Ikenda Fyandomo, Mb, -Mjumbe
14. Mhe. Joseph Kizito Mhagama, Mb, -Mjumbe
15. Mhe. Salum Mohammed Shaafi, Mb.-Mjumbe
16. Mhe. Ahmed Juma Ngwali Dedi, Mb,-Mjumbe
17. Mhe. Agnesta Lambert Kaiza, Mb,-Mjumbe
18. Mhe. Yahaya Omary Massare, Mb,-Mjumbe
19. Mhe. Jacqueline Ngonyani Msongozi, Mb, -Mjumbe
20. Mhe. Hussein Nassor Amar, Mb, -Mjumbe
21. Mhe. Khadija Shaaban Taya, Mb,-Mjumbe
22. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb-Mjumbe

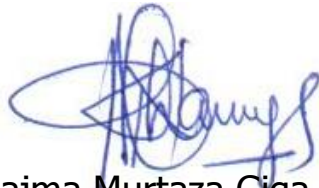
Mheshimiwa Spika, namshukuru sana Katibu wa Bunge Ndg. Nenelewa J. Mwihambi, *ndc* kwa Uongozi thabiti uliofanikisha uchambuzi wa Muswada huu na uratibu wa shughuli za Kamati hii. Nawashukuru pia Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge wakiwemo Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Athuman Hussein,

ndc, Mkurugenzi Msaidizi Ndg. Gerald S.Magili, na Wanasheria wa Bunge, Ndg. Maria Mdulugu, Ndg. Thomas Shawa na Ndg. Rehema Lazarus Kipera.

Kipekee kabisa nawashukuru sana Katibu wa Kamati ya Katiba na Sheria Ndg. Stanslaus Kagisa pamoja na Msaidizi wa Kamati Ndg.Yohana Mwakibibi waliofanikisha kazi ya uchambuzi, ushauri na uratibu wa shughuli za Kamati.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo yote hayo, Kamati inalishauri Bunge lako Tukufu kuukubali, kuujadili na kuupitisha Muswada huu kwa utekelezaji bora zaidi wa sheria hizo na kwa manufaa mapana ya Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

Najma Murtaza Giga, Mb

**MAKAMU MWENYEKITI
KAMATI YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA**

1 SEPTEMBER, 2021